

Banken in de bres voor onze welvaart: concreet engagement uit de financiële sector voor ondernemingen en particulieren

Karel Baert
CEO Febelfin

ABSTRACT

Today's banks are healthier and more solid than they were a decade ago. Sustainability and transparency are top priorities and the focus lies on the traditional core task of converting savings into loans. As a result, the banking sector was able to play its full role in society during the corona crisis. Companies, consumers, and individuals experiencing financial difficulties could count on postponing the repayment of their loans. A state guarantee scheme for enterprise loans totalling €10 billion was developed as well. In addition, regular credit production for companies was maintained. However, this does not mean that the other challenges – such as the increasing digital transformation of society and therefore also of the financial sector – have disappeared. On the contrary, they too remain at the top of the priority list.

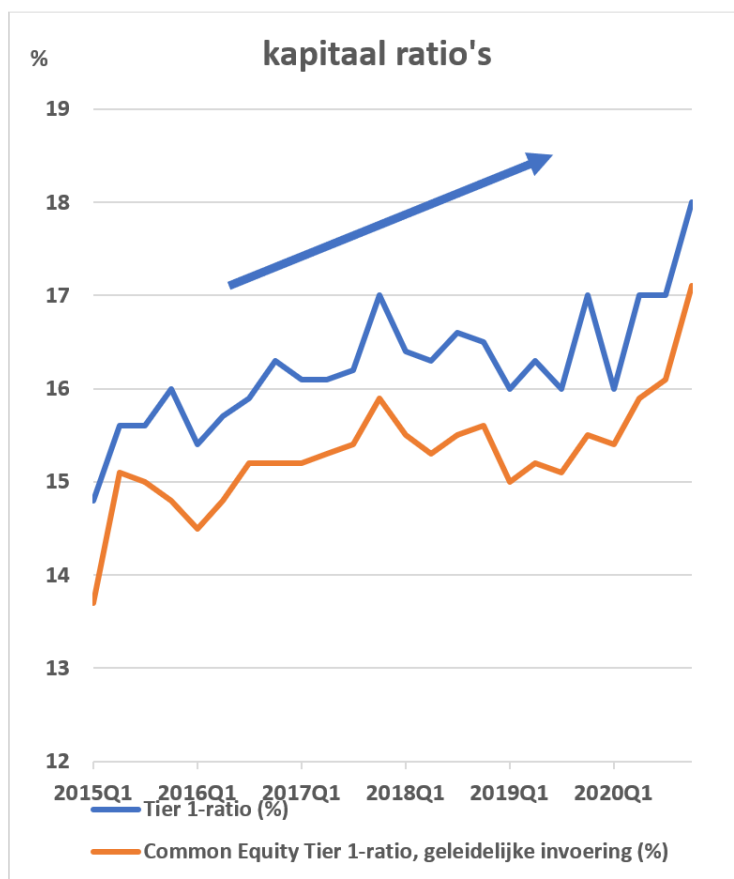
Er bestaat geen twijfel over: de banken van vandaag zijn niet meer de banken van voor de financiële crisis van 2008. De crisis heeft toen een schokeffect teweeggebracht en vervolgens ook een fundamentele verandering van de sector zelf. Die verandering kwam er deels door externe druk – strengere wetgeving en versterkt toezicht – maar ook intern was er iets aan de gang. Ondertussen is er een nieuwe generatie bankiers opgestaan die ervoor gezorgd hebben dat de sector ook van binnenuit een grondige metamorfose doormaakte. Daardoor heeft de bankier van vandaag een nieuw DNA. De aandacht voor derivaten en andere complexe producten is geslonken en heeft plaats gemaakt voor een versterkte focus op klant en maatschappij, duurzaamheid en veiligheid. De traditionele kerntaak van de bank – de transformatie van spaargelden naar kredieten – staat centraal.

Banken hebben zich grondig en structureel getransformeerd, met solidere balansen en meer transparante en duurzame producten. Desondanks staan de banken nog steeds al te vaak in de hoek waar de klappen vallen.

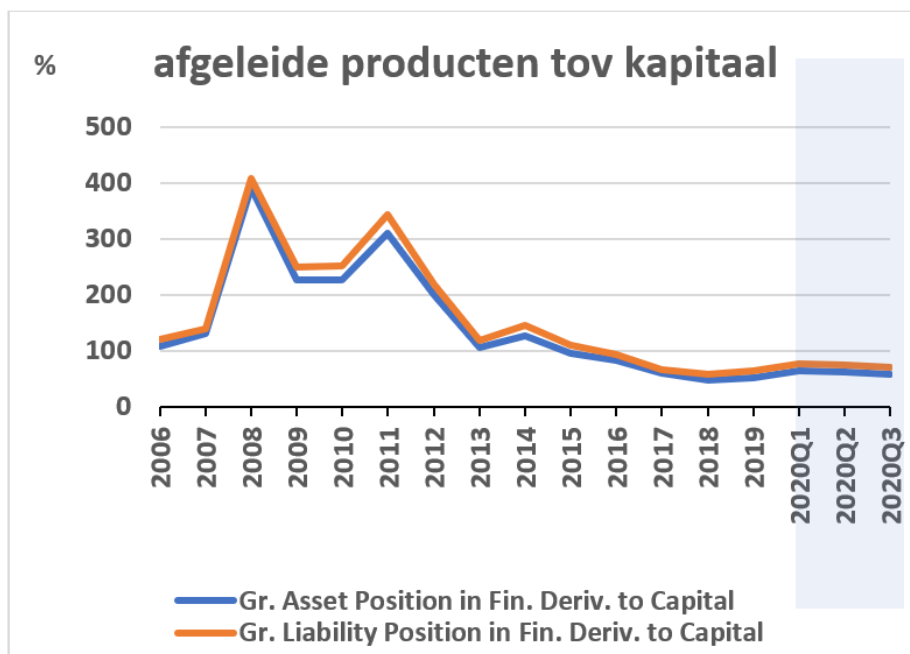
Toch blijkt uit verschillende enquêtes – en dat stemt ons hoopvol – dat banken opnieuw het vertrouwen van de mensen genieten. Dit vertrouwen is een zeer kostbaar goed waar we voorzichtig mee moeten omspringen en dat we enkel kunnen behouden en versterken door ons op een geloofwaardige manier in te zetten voor onze klanten, de economie en de hele maatschappij. Zonder grote slogans, maar met concrete engagementen. De banksector kan op dat vlak al opmerkelijke resultaten voorleggen.

1. Banken zijn bondgenoten

Onderstaande grafieken tonen de interne transformatie van de banken. De laatste jaren zijn de kapitaalbuffers fors opgetrokken en zijn de derivatenposities stevig afgebouwd. En niet alleen dat. Ook de liquiditeitsratio's zijn veel hoger dan vroeger en de bankbalansen zijn sterk gereduceerd. De bankiers van vandaag hebben duidelijk het pad van de complexe derivaten met een grote hefboomwerking verlaten en stemmen hun businessmodel af op de klassieke transformatiefunctie, met andere woorden: op de eindklant.

Bron: NBB

Bron: IMF

De positieve gevolgen laten zich vandaag goed voelen. Dankzij deze grondige transformatie zijn de banken goed voorbereid om hun maatschappelijke rol in deze coronacrisis ten volle te spelen. Door die voorzichtige houding en focus op duurzaamheid zijn banken in staat om bedrijven, overheden en particulieren te blijven financieren. En dat doen ze.

De sector is zich bewust van de moeilijkheden waarmee vele bedrijven te maken hebben gekregen en is een bondgenoot om samen met hen naar oplossingen te zoeken. Al bij aanvang van de crisis was het de drijfveer om ondernemingen die financieel gezond zijn, maar door de crisis in lastig vaarwater terechtkwamen, maximaal bij te staan en op die manier maatschappelijke verantwoordelijkheid op te nemen. Bovendien staan de banken klaar om samen met de overheid en de bedrijven de economische relance voor te bereiden en te ondersteunen. De financiële sector is vandaag meer dan ooit solidair om onze welvaart en onze economie veilig te stellen.

2. Steun aan particulieren en ondernemingen

Die solidariteit vertaalt zich in concrete engagementen. Samen met de minister van Financiën en met steun van de NBB, heeft de bankensector gewerkt aan steunmaatregelen rond twee pijlers: betalingsuitstel voor woonkrediet, consumentenkrediet en ondernemingskrediet en, ten tweede, garantieregelingen voor ondernemingen.

EERSTE PIJLER: BETALINGSUITSTEL

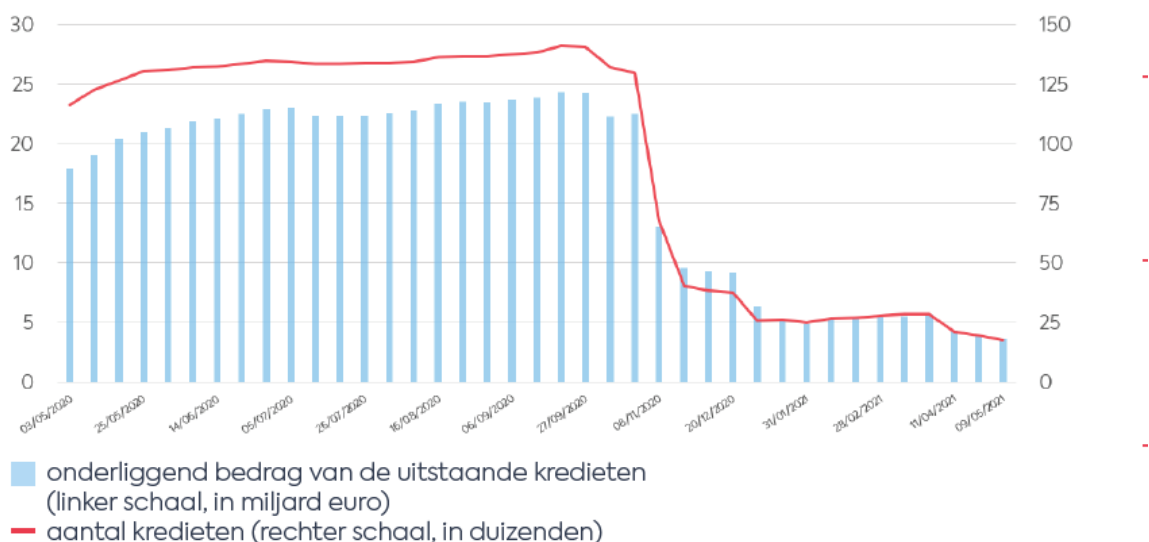
Ondernemingskrediet

Levensvatbare bedrijven en zelfstandigen die door de coronacrisis financiële problemen ondervonden, konden rekenen op uitstel van terugbetaling van hun krediet, vrij van administratie- of dossierkosten. In eerste instantie liep dit betalingsuitstel tot en met 31 oktober 2020 en het is nadien tweemaal verlengd: eerst tot 31 maart 2021 en dan tot 30 juni 2021. Voorwaarde was wel dat de aanvragers op het moment van de aanvraag van de verlenging nog steeds aan de voorwaarden voor het verkrijgen van het betalingsuitstel voldeden. De praktische details van het betalingsuitstel werden in verschillende charters gegoten.

Een betalingsuitstel van het ondernemingskrediet in het kader van de coronacrisis houdt in dat de onderneming/organisatie geen aflossingen van kapitaal moet doen. De intresten blijven wel verschuldigd. Nadat de periode van uitstel is afgelopen, hernemen de betalingen. De looptijd van het krediet wordt verlengd met de periode van het betalingsuitstel.

Belangrijk om te vermelden is dat de Belgische banksector hier verder is gegaan dan wat voorzien werd door de European Banking Authority. België nam hier een opvallende positie in door de maximale looptijd van betalingsuitstel te overschrijden en financieel gezonde ondernemingen, die al de maximale termijn van 9 maanden betalingsuitstel hadden bereikt, meer dan de voorziene 9 maanden uitstel toe te kennen, en hen de mogelijkheid te geven om nog extra betalingsuitstel te verkrijgen tot 30 juni 2021. De mogelijkheid voor betalingsuitstel had succes en veel ondernemingen maakten er onmiddellijk gebruik van. Na 1 week stond de teller al op 46.000 verleende betalingsuitstellen door de Belgische banken. Eind april 2020 hadden er al meer dan 115.000 ondernemingen een betalingsuitstel gekregen.

Evolutie ondernemingskredieten onder moratorium

De banken verleenden tussen 31 maart en 30 september 2020 140.362 keer uitstel van betaling voor ondernemingskredieten. Het gaat in totaal over een onderliggend kredietvolume van €24,2 miljard of gemiddeld €172.732 per krediet. Meer dan 80% van het aantal betalingsuitstellen werd toegekend aan kmo's en zelfstandigen.

Na de piek in september kende het aantal ondernemingskredieten onder moratorium – logischerwijs – een terugval: in mei 2021 stond het aantal nog op 17.757, voor een onderliggend bedrag van €3,7 miljard.

De mogelijkheid om betalingsuitstel te vragen voor lopende kredieten is dus zeer nuttig gebleken. Heel wat bedrijven hebben er beroep op gedaan.

Hypothecair krediet

Een woonkrediet afbetalen kost veel geld en is dus een zware hap uit het gezinsbudget. Gemiddeld besteden gezinnen een vierde van het beschikbare maandbudget aan de afbetaling van de lening van hun huis. Als het gezinsinkomen plots vermindert, door bijvoorbeeld een onvoorziene periode van werkloosheid, is deze maandelijkse kost allesbehalve evident.

Op 22 maart 2020 kondigde de financiële sector een eerste reeks steunmaatregelen aan om gezinnen door de moeilijke coronaperiode heen te loodsen. Gezinnen die aan een aantal voorwaarden voldeden, hadden recht op een betalingsuitstel voor maximaal 6 maanden, nadien verlengd tot maximaal 9 maanden. Ook hier werden de praktische modaliteiten in charters gegoten.

Veel gezinnen deden beroep op deze mogelijkheid tot betalingsuitstel: een week na de lancering in april 2020 hadden de banken al 40 000 gezinnen geholpen met de afbetaling van hun hypothecair krediet. Een maand later waren dat er meer dan 100 000 en de cijfers zijn blijven stijgen.

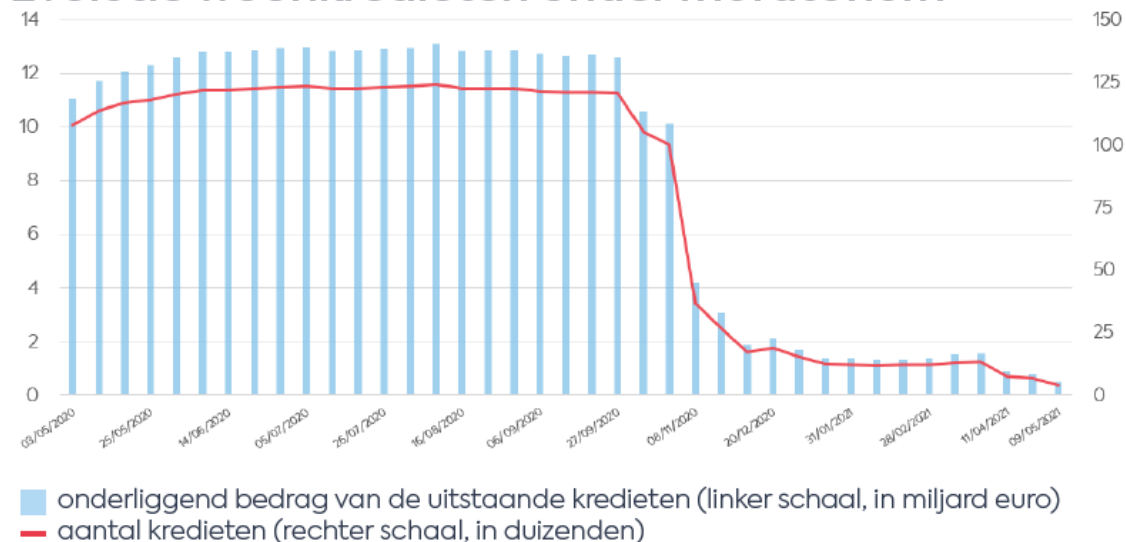
Een betalingsuitstel van het hypothecair krediet in het kader van de coronacrisis houdt in dat de kredietnemer gedurende maximaal 6 maanden (tot 31 oktober 2020) zijn/haar krediet (en dit zowel voor kapitaal als intresten) niet dient af te betalen. Nadat de periode van uitstel is afgelopen, hernemen de betalingen. De looptijd van het krediet wordt maximaal verlengd met de periode van het betalingsuitstel. De interesten gedurende het betalingsuitstel worden achteraf verrekend.

Voor diegenen die het zwaarst getroffen werden door de huidige crisis toonde de financiële sector extra aandacht: kredietnemers die een maandelijks gezinsinkomen hadden (na aftrek van hypothecaire lasten en consumentenkredieten) van minder dan €1.700 netto, konden betalingsuitstel opnemen zonder dat ze intresten op het betalingsuitstel zijn verschuldigd. De bank nam deze kosten op zich.

In juli 2020 werd beslist dat dit betalingsuitstel verlengd kon worden tot het einde van het jaar, om bijkomende ademruimte te geven aan die gezinnen in financiële moeilijkheden. Voorwaarde was wel dat zij op het moment van de aanvraag van de verlenging nog steeds aan de voorwaarden voor het verkrijgen van het betalingsuitstel voldeden. Dit betekent dat men dus voor maximaal 9 maanden betalingsuitstel kon krijgen, tot eind 2020.

In 2021 is deze regeling opnieuw met drie maanden verlengd. De aanvraag diende te gebeuren voor eind maart 2021 en kan dus uiterlijk lopen tot eind juni 2021.

Evolutie woonkredieten onder moratorium

Op het hoogtepunt in augustus-september 2020 stond het aantal uitstaande betalingsuitstellen voor woonkredieten op 124.000, voor een totaal onderliggend bedrag van €13,1 miljard.

In mei 2021 staat het aantal op 3.903 voor een totaal onderliggend bedrag van €492 miljoen. Het gemiddelde bedrag van het krediet waarvoor een uitstel is toegekend komt neer op €126.000.

Consumentenkrediet

Midden mei 2020 werd finaal beslist dat ook consumenten een betalingsuitstel zouden kunnen aanvragen voor pakweg hun autolening of de afbetaling van hun zonnepanelen. Daartoe moest een wetsvoorstel goedgekeurd worden.

Het betalingsuitstel, aan te vragen uiterlijk tot 31 juli 2020, had betrekking op zowel kapitaal als interesten en kon gedurende maximaal 3 maanden opgenomen worden. Deze termijn kon bijkomend éénmalig verlengd worden met nogmaals maximum 3 maanden. Ook in 2021 werd het opnieuw mogelijk gemaakt om betalingsuitstel aan te vragen voor consumentenkrediet. Consumenten konden dan betalingsuitstel aanvragen tot en met eind maart 2021, voor een periode van maximaal 3 maanden (tot eind juni 2021). Nadat deze periode van uitstel was afgelopen, hernamen de terugbetalingen.

Er worden geen dossier- of administratiekosten aangerekend. Wel zijn er interesten verschuldigd op de uitstelperiode.

Het totaal uitstaande betalingsuitstellen voor consumentenkrediet stond in september vorig jaar nog op 7.537 (voor een totaal onderliggend bedrag van €157,6 miljoen). Eind maart staat de teller op

1.270 (voor een totaal onderliggend bedrag van €27,3 miljoen). Het gemiddeld bedrag van een consumentenkrediet onder moratorium bedraagt €21.500.

TWEDE PIJLER: STAATSWAARBORG

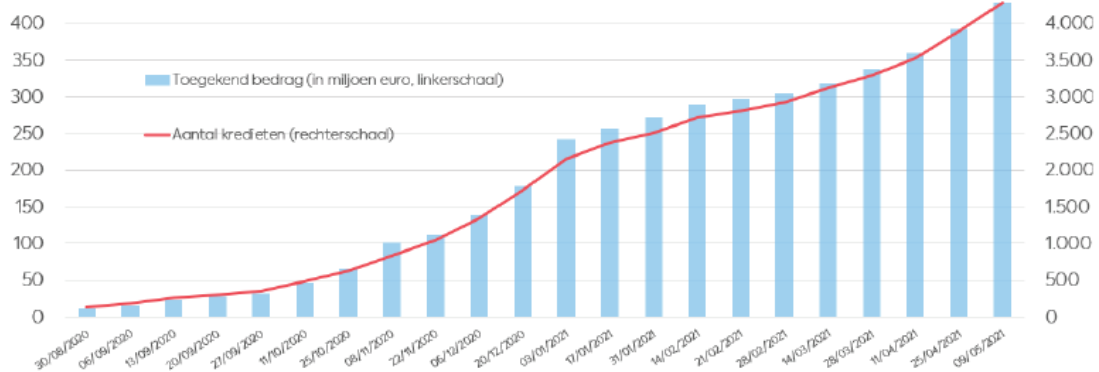
Naast de mogelijkheid tot betalingsuitstel, heeft de banksector – samen met de minister van Financiën en de NBB – een garantieregeling uitgewerkt voor ondernemingskredieten met een looptijd van maximaal 12 maanden in eerste instantie (Staatswaarborg I), in juli 2020 aangepast naar een maximale looptijd van 36 maanden (Staatswaarborg II).

Staatswaarborg II werd begin 2021 nog eens verlengd tot eind juni 2021 en uitgebreid voor kredieten met een looptijd van maximaal 5 jaar. Recent is beslist dat deze waarborgregeling ongewijzigd wordt verlengd tot eind dit jaar.

Deze tweede staatswaarborg heeft alle kmo's als doelgroep en beslaat een totaal gewaarborgd bedrag van €10 miljard. De waarborg is optioneel en wordt toegekend als zowel de bank als de klant hiervoor opteren. De banken en de overheid verdelen de lasten onder elkaar als volgt: voor elk individueel krediet is 80% van het risico voor de overheid en 20% voor de bank.

Staatswaarborg II

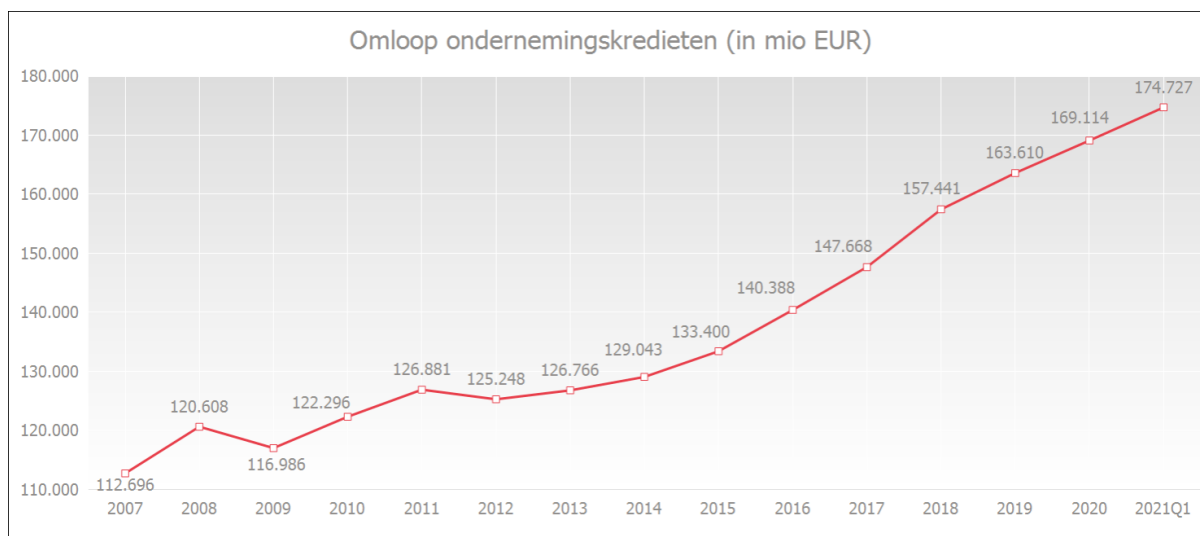
Evolutie toegekende kredieten onder staatswaarborg

Op dit moment maken bedrijven beperkt gebruik van deze staatswaarborg. Het totaal toegekend bedrag onder staatswaarborg II stond begin mei dit jaar op 429 miljoen euro. Dit relatief lage bedrag valt te verklaren door een verminderde nood aan nieuwe liquiditeiten dankzij het nog bestaande betalingsuitstel en de overheidssteun. Eens dit wegvalt, verwachten we een groter gebruik van de aangeboden garantieregelingen.

3. Kredietverlening aan ondernemingen bleef op peil

Vanaf het begin van de coronacrisis zijn banken doorgedaan met het toekennen van krediet aan ondernemingen. Er is dan ook geen sprake van een “*credit crunch*” of “opdroging” van bancair krediet. Onderstaande grafiek toont aan dat tijdens deze uitzonderlijk zware periode de kredietomloop nog met 3,4 procent gestegen is in vergelijking met het voorgaande jaar (vergelijking december 2019 met december 2020).

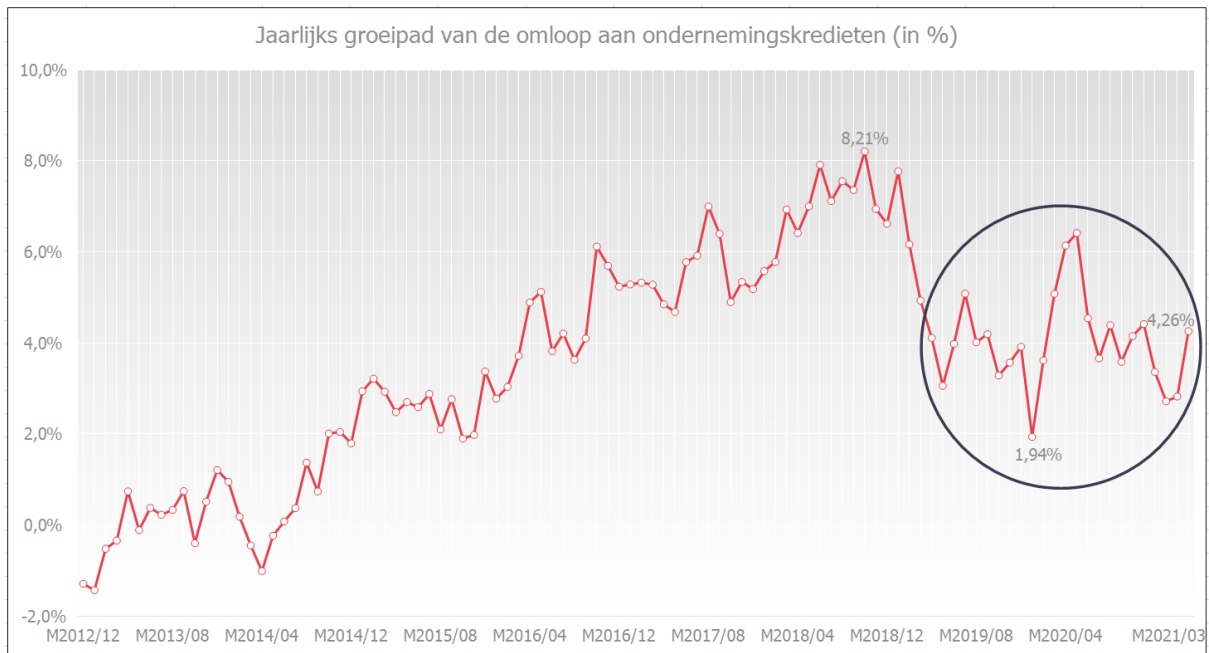

Bron: Febelfin (kredietbarometer)

De hoge omloop toont aan – net zoals de bereidheid om betalingsuitstel te verlenen – dat de financiële sector de economie blijft ondersteunen, ook in deze moeilijke tijden. De bereidheid van de banken om kredieten te verlenen blijft immers groot.

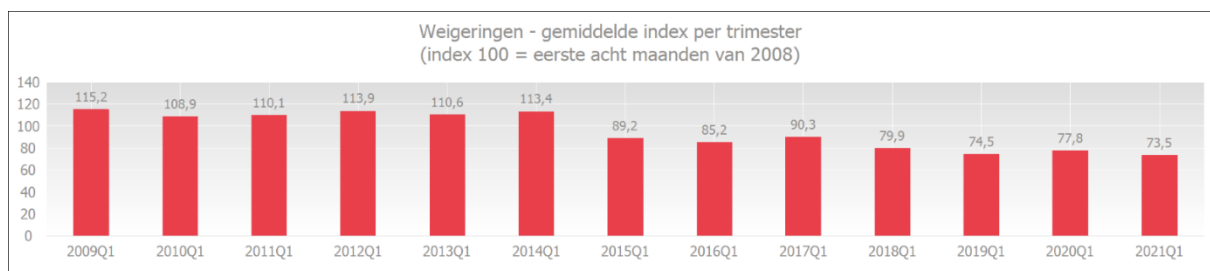
Eind maart 2021 steeg het uitstaande bedrag aan opgenomen ondernemingskredieten (inclusief verbintenis-kredieten, dat zijn bijvoorbeeld garantiekredieten en documentaire kredieten) tot een nieuw hoogtepunt van €174,7 miljard, komend van €169,1 miljard eind december 2020. Op jaarbasis (vergelijking maart 2020 met maart 2021) krom het uitstaande bedrag met 4,3%. In 2020 bedroeg de jaargroei 3,4%.

In 2019 koelde de jaar-op-jaar-evolutie af (zie onderstaande grafiek), maar kende een korte piek in begin 2020, toen vooral de grote ondernemingen voldoende cash nodig hadden in de onzekere coronaperiode. De jaarlijkse aangroei in de tweede helft van 2020 kwam lager te liggen. In maart 2021 krom de jaargroei terug wat hoger naar 4,3%.

Bron: Febelfin (kredietbarometer)

Deze wil om de economie te ondersteunen is iets wat zich eveneens laat aflezen in de weigeringsgraad. De weigeringsgraad ligt, niettegenstaande de moeilijke economische context, nog steeds op een laag niveau. Meer nog: de weigeringsgraad ligt op het laagste niveau ooit in vergelijking met de weigeringsgraad van alle eerste trimesters sinds de start van de metingen. De banken blijven dus vrij vlot krediet verlenen ondanks de moeilijke economische situatie die zonder twijfel een negatieve impact heeft op de kwaliteit van heel wat kredietaanvragen.

Bron: Febelfin (kredietbarometer)

4. Overige steunmaatregelen: oplossingen op maat en meldpunt

De banken hebben samen met de overheid hun maatschappelijke verantwoordelijkheid opgenomen en vele gezinnen en bedrijven ondersteund in deze moeilijke periode. En het einde is nog niet in zicht. Dat er heel wat problemen onder de radar blijven, blijkt uit het aantal faillissementen. In 2020, het jaar van de grootste economische crisis sinds WO II, werden er maar liefst 30% minder

faillissementen vastgesteld, tegen alle verwachtingen in. Het is dus aan te nemen dat de weerslag van dit crisisjaar pas later zal komen en dat we dus nu nog geen zicht hebben op alles wat er zich onder het oppervlak afspeelt.

Dat is de reden waarom Febelfin meermaals een oproep gelanceerd heeft, gericht aan ondernemingen, om tijdig contact op te nemen met hun bank zodat zij samen kunnen zoeken naar een **duurzame oplossing op maat**. Daarbij zijn verschillende opties mogelijk:

- Een aanvullende financiering;
- Een mogelijk uitstel van terugbetaling van kapitaal;
- Herstructurering van kredieten;
- Bijkomend kapitaal: achtergestelde leningen of aantrekken van bijkomende eigen middelen.

Daarnaast heeft Febelfin van bij de start van de crisis een **centraal meldpunt** gecreëerd waar particulieren en ondernemingen terecht kunnen met hun vragen over de coronamaatregelen, zowel die vanuit de banksector als die vanuit de overheid. Op die manier houdt de sector ook de vinger aan de pols bij wat er zich op het terrein afspeelt. In welke sectoren zich de meeste problemen voordoen, wordt dan sneller duidelijk en zo kunnen de banken beter op de bal spelen. Het meldpunt is dus ook een waardevolle thermometer die probleemsituaties signaleert.

Tot nu toe ontving Febelfin 3500 vragen via het coronameldpunt, waaronder meer dan 700 van ondernemingen. De meeste hebben betrekking op de voorwaarden voor betalingsuitstel en verduidelijking bij de antwoorden van banken in geval van verlengingen.

5. Andere uitdagingen blijven

Hoewel de coronacrisis en alle maatregelen die erbij horen, veel aandacht hebben opgeslorpt het voorbije jaar, heeft de financiële sector in andere domeinen niet stilgezeten. Want de maatschappelijke rol die banken spelen, manifesteert zich uiteraard niet enkel in crisistijden.

De **digitalisering** van onze samenleving is een evolutie die zich al decennialang doorzet en vormt één van de belangrijkste uitdagingen waar de financiële sector mee te kampen heeft, en dat zal in de toekomst zeker ook zo blijven.

Mensen verwachten nu eenmaal dat ze hun bankzaken overal en om het even wanneer kunnen regelen, zowel via de pc als met een tablet of smartphone. En die verwachting is gerechtvaardigd. De banksector zet dan ook alles op alles om hun klanten te geven waar ze om vragen: vlot veilig en snel digitaal bankieren. En met resultaat: de tevredenheid bij de gebruikers van online bankdiensten is bijzonder hoog.

De banksector heeft ingespeeld op die veranderende voorkeuren: bank apps worden alsmear innovatiever, gebruiksvriendelijker en veiliger. Maar deze trend heeft logischerwijs gevolgen voor het fysieke kantorennet en het aantal bankautomaten: maar liefst 60% van de Belgen maakt nooit of minder dan jaarlijks één fysieke afspraak met zijn bank en 33% doet dit slechts 1 à 3 keer per jaar. Ook het aantal geldafhalingen neemt af door het alsmear groeiende succes van digitaal betalen.

Door dit gewijzigde gedrag van de consument wordt het fysieke kantorennetwerk afgeslankt, maar het verdwijnt zeker niet helemaal, integendeel: België heeft nog altijd één van de dichtste kantorennetwerken van Europa, met ongeveer zes keer meer kantoren per miljoen inwoners dan Nederland.

Het traditionele bancaire model, enkel gebaseerd op bankkantoren, loketbedienden en papieren documenten kan niet langer het uitgangspunt zijn. Het klassieke bankieren verandert niet, wel de manier waarop. En daar zullen we allemaal de vruchten van plukken.

Toegang tot het internet en de bijhorende digitale vaardigheden zijn vanzelfsprekend noodzakelijk om mee te draaien in deze moderne, gedigitaliseerde maatschappij. Het streven naar digitale inclusie is dus een must, en dat beperkt zich niet tot bankzaken alleen.

Vandaag bevinden we ons nog altijd in een transitieperiode en een niet te onderschatten groep mensen is weinig of niet digitaal actief, om uiteenlopende redenen. Hen mogen we niet vergeten en dat doen we ook niet. Begeleiding van klanten bij het digitaliseringsproces is essentieel en voor niet-digitale klanten zijn er vandaag – en ook morgen – nog steeds alternatieven. Ondertussen zet de financiële sector zich in om zoveel mogelijk mensen digitaal mee te krijgen. Daartoe werkt Febelfin nauw samen met een aantal instanties zoals lokale overheden en organisaties zoals de Koning Boudewijnstichting. Want het aanleren van die vaardigheden is een verantwoordelijkheid van iedereen: van de banksector tot de overheid, van het onderwijs tot het middenveld en tenslotte ook van de consument zelf.

Het bankmodel verandert snel en dat zal zo blijven. Dat maakt de financiële markt ook aantrekkelijk voor **nieuwe spelers**. Die zien we onder andere in het betaalverkeer, maar ook in de opkomst van louter digitale banken, de zogenaamde neo-banken. Fintech spelers maar ook Big Tech spelers zetten traditionele spelers ertoe aan hun businessmodel in vraag te stellen en aan te passen. Hoe de markt zal evolueren is natuurlijk een onbekende. Hoewel deze evolutie voor sommige banken een bedreiging kan zijn, is het voor de meesten een opportuniteit om zichzelf heruit te vinden.

Het succes van de spelers zal afhangen van het vertrouwen van de consument. En zoals eerder aangehaald, beschikken de banken op dat vlak alvast over een goede startbasis.

6. Besluit

De maatschappelijke betrokkenheid van de banken is groot, en ze zijn bereid om hun maatschappelijke en duurzame rol ten volle te spelen.

Een constructieve, resultaatgerichte en vertrouwensvolle samenwerking met alle betrokken maatschappelijke actoren zal ongetwijfeld een kritische succesfactor zijn voor de relance van de economie en het beantwoorden van de uitdagingen waarmee we vandaag als banksector en maatschappij worden geconfronteerd.